

References

1. Savchuk, V. (2007). Actor – a category more spiritual rather than spiritual. Cinema-Theater, 3, 59-61 [in Ukrainian].
2. Bogdashevsky, Yu. (2016). Mykola Merzlikin: Search for perfection. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 68-72 [in Ukrainian].
3. Wind V. (2011). Mykola Merzlikin: Search for perfection. Cinema-Theater, 1, 9-14 [in Ukrainian].
4. Galuzinskaya, V., Belenko, D. (2016). Bureaucrats and bears ("Bottles"). Mykola Merzlikin: Search for perfection. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 95-96 [in Ukrainian].
5. Drak A. (1995). "... The Lamentation of Truth, the Desire of Good". The Ukrainian Theater, 3, 2-5 [in Ukrainian].
6. Zhezhera, V. (2016). Lonely Samurai. Mykola Merzlikin: Search for perfection. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 79-81 [in Ukrainian].
7. Kon'kova, G. (2016). Unusual Exam. Mykola Merzlikin: Search for perfection. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 155-157 [in Ukrainian].
8. Naumova, L.M. (2011). About my teachers . Scientific Bulletin of the Kyiv National University of Theater, Cinema and Television named after I.K.Karpenko-Kari: Sb.sciences etc. Kiev. nats un-t theater, cinema and TV. them I.K. Karpenko-Karya. Kyiv – issue 9, 254-263 [in Ukrainian].
9. Tanyuk, L. (2016). About Mykola Merzlikin (from diaries). Mykola Merzlikin: Search for perfection. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 65-68 [in Ukrainian].
10. Tchaikovsky, D.S. (2002). The director's idea of the performance. Auxiliary materials for studying one of the main problems of directing creativity. Uzhgorod: Textbook . 98[in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.03.2018 р.

УДК 784.95:78.074

Каблова Тетяна Борисівна

кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету
ім. Бориса Грінченка;

Тетеря Віктор Михайлович

заслужений артист України, доцент кафедри
академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету
ім. Бориса Грінченка

СПЕЦИФІКА АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ КУЛЬТУРИ

Мета роботи. Дослідження пов'язане з вивченням сучасного стану культури та окремих складових культурно-мистецького процесу. Розглядається специфіка академічного вокального мистецтва в контексті сучасного культуропростору. **Методологія** полягає у використанні компаративного, гіпотетико-дедуктивного, історико-логічного методів, що дає змогу розгляди академічне вокальне мистецтво як втілення професійного розвитку українського мистецтва в сучасному культуропросторі. **Наукова новизна** полягає в позиціонуванні академічного вокального мистецтва як голосової комунікація, яка генетично зумовлена людською сутністю. Акцентовано, що деградація академічної школи призводить до приниження значення національної академічної вокальної школи, що є неприпустимим в сучасному культуротворенні. **Висновки.** Академічне вокальне мистецтво, як невід'ємна частина вокальної культури, визначає характер сприйняття і формує певну вокальну практику, що задає еталони співочого тону і естетичної традиції європейської академічної оперно-концертної культури. Специфіка академічного вокального мистецтва формує потребу пошуку певного еталона, що в умовах глобалізації сприятиме збереженню елітарності мистецтва. Еталон співочого тону і еталон естетичної традиції академічного співу в сучасній вокальній культурі можуть бути орієнтирами для розвитку культури інших манер і жанрів голосового музичування.

Ключові слова: вокальне мистецтво, академічна вокальна школа, творчий еталон, сучасний культуропростір.

Каблова Татьяна Борисовна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета им. Бориса Гринченко; Тетеря Виктор Михайлович, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета им. Бориса Гринченко

Специфика академического вокального искусства в современном дискурсе культуры

Цель работы. Исследование связано с изучением современного состояния культуры и отдельных составляющих культурного процесса. В статье рассматривается специфика академического вокального искусства в контексте современного культурного пространства. **Методология** заключается в использовании сравнительного, гипотетико-дедуктивного, историко-логического методов, позволяет изучать академическое вокальное искусство как воплощение профессионального развития украинского искусства в современном культурном пространстве. **Научная новизна** заключается в позиционировании академического вокального искусства как голосовой коммуникации, генетически обусловленной человеческой сущностью. Акцентируется, что деградация академической школы приводит к унижению значения национальной академической вокальной школы. **Выводы.** Академическое вокальное искусство, как неотъемлемая часть вокальной культуры, определяет характер восприятия и формирует определенную вокальную практику, задает эталоны певческого тона и эстетической традиции европейской академической оперно-концертной культуры. Специфика академического вокального искусства формирует необходимость поиска определенного эталона, что в условиях глобализации будет способствовать сохранению элитарности искусства. Эталон певческого тона и эталон эстетической традиции академического пения в современной вокальной культуре могут быть ориентирами для развития культуры других манер и жанров голосового музицирования.

Ключевые слова: вокальное искусство, академическая вокальная школа, творческий эталон, современное культурное пространство.

Kablova Tetiana, PhD in Arts, Associate Professor of the Academic and Variety Singing Department, Institute of Arts of Borys Grinchenko Kyiv University; Teteria Victor, Associate Professor of the Academic and Variety Singing Department, Institute of Arts of Borys Grinchenko Kyiv University

The specifics of academic vocal art in terms of the contemporary cultural discourse

The purpose of the article. The research is related to the study of the contemporary state of culture and the individual components of the cultural and artistic process. The work deals with the specifics of academic vocal art in the context of modern cultural space. The emphasis is on academic vocals as a typical imprint of professional musical development, as well as on the personality of the artist who embodies the mentality of the nation, reflecting all historical, social and cultural changes of being. The significance of academic vocal art in the musical-historical process is analysed. The **methodology** of work is to use comparative, historical and logical methods, hypothetical and deductive way, which allows assuming the consideration of academic vocal art as an embodiment of the professional development of Ukrainian art in contemporary cultural space. This methodological approach contributes to the analysis and formation of academic vocal art in the cultural area of creative processes, determine its place and role in the system of existing artistic forms. **Scientific novelty** consists of the positioning of academic vocal art as vocal communication, which is genetically determined by human essence. It is emphasised that the degradation of the academic school leads to the humiliation of the value of the national academic vocal school, which is unacceptable in modern cultural creation. It carries a weighty socio-psychological, educational potential. For the first time, academic vocal art as the creativity and professional activity of humankind receives coverage in scientific work as an embodiment of the development of the preservation of national culture in the modern process. **Conclusions.** Understanding vocal art as a process of producing the spiritual culture of a nation forms the importance of communication between the past, the present and the future. Academic art allows us to deduce the concept of the standard of the singing tone, which becomes the ethanol of the aesthetic tradition of academic singing, allows contemporary vocal culture to be guided by a high level of performing the practice that is essential for the development of professional culture of other forms and genres of vocal music.

Key words: vocal art, academic vocal school, creative etalon, modern cultural space.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні все більше викликом постає формування якісного висококомунікативного процесу між особистостями в історичній горизонталі та вертикалі. Комунікація, як засіб існування та передавання цінностей і норм культури, визначає рівень культури суспільства та особливості функціонування суспільного простору, найбільш яскраво отримала вираження в соціальній сфері. Але будь-який соціум не існує у відриві від культурно-мистецького процесу, що відбувається в суспільстві, та постає певним носієм основних віянь, сподівань та характерних дефініцій історичного зрізу.

Розвиток та поширення інформаційних технологій приводить до хаотичного подання інформації, а процеси глобалізації повноцінно займають провідне місце в культурно-мистецькому середовищі й впливають на світосприйняття та детермінанти людства. Це призводить до уніфікації певних культурних надбань, хоча головним завданням глобалізації постає не уніфікація, а організація єдності різноманіття, що забезпечується взаємодією різних культурних традицій, зразків та цінностей. Особливо негативний вплив це несе у музичному мистецтві. Зокрема, в сфері вокального мистецтва це формує певний звуковий потік, де реципієнтом водночас сприймається арія, шлягер, рок-, поп-, фолк стилі. Художня комунікація вокаліста і слухача сприймається як передача і сприйняття голосового образу. При цьому виникає потреба збереження специфіки саме академічної вокальної традиції, як певного еталона. Отже, метою статті є розгляд специфіки вокального академічного мистецтва та шляхи подолання розбіжностей в мистецтві, що викликані глобалізаційними процесами сучасності.

Аналіз досліджень. Вивчення процесів глобалізації можна знайти у достатньої кількості авторів. При цьому А.Аппадурі [12], Г.Терборн [14], М.Уотерс [15], В.Воронкова [3], С.Сидоренко [11] та інші розглядають глобалізацію як необхідний для розвитку людства процес з певним єдиним простором інформації (у працях М. Делягіна, М.Кастельса [13]). Негативні риси в процесі загальної так званої стандартизації, результатом якої є моральна криза науки і культури та ствердження головної ролі масової культури, виокремлюються в працях Т. Адорно [1], Г. Маркузе [8], Х. Ортеги-і-Гассета [10]. При цьому, як вказує А. Ареф'єва, "фактор глобалізації стає своєрідним міфогенним простором для осмислення мультикультурних процесів, які відбуваються в сучасному просторі культуротворення" [2, 185]. Збереження вокального академічного мистецтва шляхом знаходження місця й ролі в сьогоденних умовах існування не висвітлено в науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Наближення та інтеграція культурних процесів різних країн та виникнення зв'язків, які репрезентують зближення культури між різними країнами та зростання міжнародного спілкування, приводить до того, що популярні світові культурні явища можуть поглинати національні надбання. Це призводить до втрати національних цінностей, хоча головна умова в такому контексті – це збереження національного здобутку в явищах, що носять загальнолюдський характер.

Термін "культурна глобалізація", який першочергово демонструє прискорення інтеграційних міжнародних процесів, з'явився в кінці 80-х рр. ХХ ст. Звісно, що глобалізація була певним відгомном економічного, технологічного та ін. розвитку суспільства. Тобто цілком логічно, що глобалізація є одним з найтипівіших явищ сучасного етапу суспільного розвитку. Характерним є її всеосяжний характер, що отримує своє втілення на таких рівнях людського буття, як мистецтво, освіта, виховання, наука.

Глобалізація в галузі культури має свої недоліки, що іноді негативно впливають на мистецтво, яке може позиціонуватися як втілення парадигми культури. Насамперед це стосується вокального академічного мистецтва. Це обумовлено багатьма чинниками, серед яких чільне місце займає суттєва перевага народного вокалу.

У процесі набуття Незалежності нашої держави в культурному розмаїтті виокремився народний спів, як необхідна умова становлення нації. Цей період знаменується взагалі достатньою кількістю нових культурних форм прояву арт-активності, яка спрямована на відродження та збереження українського фольклору. При цьому поступово з якісного виконавства як основної умови концертного подання спів перейшов на кількісне значення. Йдеться про те, що сьогодні існує досить велика кількість фолк-бендів, виступ яких провокує дійство, що за своєю однотипністю схоже на певний канонізований ритуал, який не стільки надає величності нації, скільки принижує її до певних гротескних образів. Але сьогодні існує велика кількість навчальних закладів мистецького профілю, які здатні корегувати цю ситуацію шляхом долучення в концертні репертуари більш академічного українського музичного матеріалу. Саме потреба в зростанні культурного рівня нашої нації являє собою пріоритетне завдання культурно-мистецького розвитку країни. Й саме на основі академічного вокалу можливо формувати цей розвиток та зростання.

Вираження емоцій за допомогою голосу є для людини природним, воно генетично обумовлене людською природою. Причому людина так само здатна до сприйняття чужих емоцій, виражених за допомогою голосу. На цьому ґрунтується здатність співу впливати на емоційний світ людини. Окрім цього, мистецтво вокалу, як і будь-яке інше, дозволяє "відкрити істину життя... в осягненні метафізичної сутності буття" [6, 53].

Голосова емоційна комунікація генетично зумовлена людською сутністю, але здатність до неї деградує, якщо людина не має практики вираження і сприйняття емоцій за допомогою вокалу.

На жаль, недостатній рівень попиту академічної манери виконання й малої кількості викладачів, виникає потреба в високоякісних співаках, це призводить до руйнації академічної вокальної

культури, як такої. У сучасному суспільстві складаються сприятливі обставини для формування масової музичної культури, і, відповідно, несприятливі для культури академічного співу. В академічному співі жорсткість і чіткість критеріїв (вимог) повинна позиціюватися як умова відповідності стилю, жанру і форми творів. І виконавцю, і слухачеві необхідно знання основ мови музики і естетичної традиції. Еталон вокального мистецтва повинен стати критерієм відбору виразних засобів як необхідної умови автентичності переживань виконавця і адекватності сприйняття слухачем. Тобто академічний спів вимагає від людини тривалої технологічної підготовки, психологічного розвитку, включення в культуру, що впливає на її духовний і емоційний світ.

Це створює два проблемні аспекти. По-перше, невідповідність між раціональністю сучасної людини і ірраціональністю академічної музики; по-друге, з відсутністю загального логічного й сучасного музичного виховання особистості. При відсутності загальнозначущого еталона академічне вокальне мистецтво може не здійснювати належного враження на аудиторію, що не володіє музичною культурою, яка прагне сприймати твори мистецтва переважно раціонально, а не за допомогою чуттєвого опанування.

Сприйняття академічної музики вимагає попередньої підготовки на відміну від популярної пісенно-танцювальної музики. Частиною професіоналізму є, починаючи з італійської школи, пошук ідеалу звучання певний еталон, на якому базуються основні академічні виконавські принципи співаків. А індивідуальність виконавця, його власна інтерпретація та образ є результатом опанування академічної манери та глибоко занурення в сутність музичного твору та стилю, але в жодному разі індивідуальність не постає самометою "відрізнитися від інших" на відміну від культури естрадного виконавства, де необхідність виділитися й не завжди якістю виконання, що веде до відсутності стандартів, еталонів.

Вокальна культура, склавшись і відокремившись, зайняла своє місце в загальному культуропросторі, і сьогодні відіграє значущу соціальну роль. Так, відбувається об'єднання композиторів, виконавців, цінителів музики та вокального виконання в особливу музичну спільноту, з одного боку, зазначене національною своєрідністю, з іншого, – відповідне загальноєвропейським, і, навіть, світовим тенденціям.

Подібно до розділення всієї культури на масову і елітарну, вокальна ділиться на популярну і зрозумілу для всіх (часто звану естрадною, а тепер комерційною і масовою) і елітарну (в свою чергу, зазвичай зв'язану з академічною музикою). Але, навіть академічне вокальне мистецтво має найбільш відомі зразки, завдяки яким можливе залучення більшої кількості людей до світової скарбниці академічної музики. При цьому, слід вказати, що уніфікована манера подання академічної музики. Наприклад, "попсові" обробки класичної та фольклорної музики для біт-композицій у виконанні поп- і рок-груп або постановка опер з привнесенням в її оформлення і режисуру смислів, далеких від задуму авторів.

Професійний вокальний виконавець – завжди соціально значуща фігура. Виявлення в співі "трансцендентного" дозволяє провести паралелі між вокальним виконанням в давнину в магічних культурах, де співак виявляється "корифеєм" (провідником) між світом людей і світом духів (наприклад, Орфей в давньогрецькій міфології). Гарний голос в середні віки розцінювався як божий дар і "надбання" церкви, а тому жертвою потрібного звукового ефекту приноситься часом все життя співака (монаші обітничі, кастрація хлопчиків тощо).

Навколо опери і особистості співака, поступово, з Відродження складається світська вокальна культура. Можна припустити, що саме в цей момент з'являється публіка як співрозмовник з артистом-вокалістом. Вокальна культура з цього моменту розуміється не тільки як культура виконання, але і як культура слухання; вона може відрізнити не лише талант від дилетантизму, а й представника "вищого" світу від непідготовленого слухача. Сучасний естрадний виконавець, який об'єднує навколо себе цілу субкультуру, – один з результатів розвитку цієї тенденції. Інакше кажучи, у вокальному мистецтві втілюється те, що визначається як глобалізація в культурі. Вказано, що глобалізація це той природний процес, який неможливо й навіть не варто намагатися гальмувати, але як макротенденцію сучасного світового розвитку треба розуміти як рівноцінно дієву сутність глобалізаційних сил світу [4, 144].

Говорячи про будь-яке втілення національної ідеї засобами музичного мистецтва, слід звертати увагу, що пропаганда і популяризація української класичної та сучасної академічної музики, гідна її репрезентація як у світі, так і на теренах України є реальною проблемою часу. Недостатня обізнаність в контексті академічного репертуару, тяжіння до "легкої" праці провокує відсторонення академічної традиції як непотрібної широкому загалу публіки. Але водночас формується бажання особистості функціонувати в умовах елітарності, обраності, що певною мірою демонструється в іманентному бажанні звертатися до загальнолюдської академічної традиції. Бо саме академічне мистецтво несе загальнолюдські детермінанти буття на відміну від естрадного, масового, яке несе часові характеристики. Успішне розв'язання цієї проблеми залежить виключно від музикантів, музичних колективів та музичних театрів в разі усвідомлення ними, що саме твори українських композиторів мають стати основою їх репертуару.

Висновок. Отже, академічне вокальне мистецтво, як невід'ємна частина вокальної культури, визначає характер сприйняття і формує певну вокальну практику, що задає еталони співочого тону і естетичної традиції європейської академічної оперно-концертної культури. Специфіка академічного вокального мистецтва формує потребу пошуку певного еталона, що в умовах глобалізації сприятиме збереженню елітарності мистецтва. Еталон співочого тону і еталон естетичної традиції академічного співу в сучасній вокальній культурі можуть бути орієнтирами для розвитку культури інших манер і жанрів голосового музикування. Водночас вокальне мистецтво, як найближче людині, виховуватиме духовну культуру нації. Музичне мистецтво, зокрема мистецтво академічного вокалу, дає можливість проаналізувати, зрозуміти і відчувати глибинні прошарки культури, тим самим осмислити процеси, що відбуваються в соціумі, на новому рівні.

Зазначимо, що в художній творчості найбільш повно відображаються соціальні процеси і проблеми, що формують суспільну свідомість, тому звернення до мистецтва, до художньо-естетичного досвіду минулого і сьогодення дає об'єктивну можливість не тільки зрозуміти, а й виявити найважливіші особливості сучасної культури, переосмислити і спрогнозувати подальші парадигми її розвитку.

Література

1. Адорно В. Т. Эстетическая теория / Пер. с нем. А. В. Дранова. – М.: Республика, 2001. – 527 с.
2. Ареф'єва А. Ю. Глобалізаційні процеси в культурі сучасності / А. Ю. Ареф'єва // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : Вид-во "Гілея", 2017. – Вип. 116 (1). – С. 185–189.
3. Воронкова В. Філософія / В. – К.: В. Воронков. – Д: "Професіонал", 2004. – 464 с.
4. Герасіна Л. Глобалізація / Л. Герасіна // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. Требіна. – Х. : Право, 2015. – С. 146–148
5. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ / В. П. Зайцев – Київ : Дакор, 2003. – 303 с
6. Каблова Т. Б. Ф. Ніщє про культуротворчий потенціал духу музики / Т. Б. Каблова // Культура і сучасність : альманах. – Київ : Міленіум, 2015. – № 2. – С. 51-56.
7. Невінчана Т. Композиторська рада / Т. Невінчана // Музика. – 2005. – № 4. – С. 2-8
8. Маркузе Г. Одномерный человек: Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества. – М., 1994. – 368 с
9. Махов А. Музыка слова: из истории одной фикции / А. Махов // Вопросы литературы. – 2005. – № 5. – С. 101-123.
10. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. – 1989. – № 4. – С. 115–151.
11. Сидоренко С. В. Глобалізація як головна тенденція ХХІ ст. / С. Сидоренко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – В.24, 2006. – С. 80-90
12. Appadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. – Minneapolis, 1996. – 229 p.
13. Castells M. The Rise of the Network Society, Maiden (Ma.) / M. Castells. –Oxford: Blackwell Publishers, 1996. – 556 p.
14. Therborn G. Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance // International Sociology. – 2000. – N2.
15. Waters M. Globalization / Waters M. – London; N. Y.: Routledge, 1995. – XIV. – 185 p.

References

1. Adorno T. (1998). Selected: Sociology of music. SPb.: University's book [in Russian].
2. Arefeva A. (2017). Globalization processes in the culture of the present. Gileia: scientific bulletin, vol. 116. Kyiv: Gileia, p.185-189 [in Ukrainian].
3. Voronkova V. (2004). Philosophy. D: "Professional" [in Ukrainian].
4. Gerasina L., Pogribna V., Polischuk I. (2015) Globalization. Political University Encyclopedic Dictionary. Pravo. [in Ukrainian].
5. Zaytsev V. (2003). Direction of stage and mass performances. Kiev: Dakar [in Ukrainian].
6. Kablova T. (2015). F. Nietzsche on the cultural potential of the spirit of music. Culture and modernity: an almanac. Kyiv: Millennium, 2. p. 51-56. [in Ukrainian].
7. Nevinnhana T. (2005). Composer Board. Kyiv. 4, p.2-8 [in Ukrainian].
8. Marcus G. (1994). One-Dimensional Person: A Study of the Ideology of the Developed Industrial Society [in Russian].
9. Makhov A. (2005). Music of the word: from the history of one fiction. Literature, №5, 101-123 [in Russian].
10. Ortega-i-Gasset H. (1989). Revolt of the masses [in Russian].
11. Sidorenko S.V. (2006). Globalization as the main trend of the XXI century [in Ukrainian].
12. Appadurai A. (1996). Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis [in USA].
13. Castells M. (1996). The Rise of the Network Society, Maiden (Ma.) [in England].
14. Therborn G. (2000). Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance [in USA].
15. Waters M. (1995). Globalization [in England].

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.